

เจดีย์

ความหมายของเจดีย์

คำว่าเจดีย์มาจากคำบาลีว่า *เจติย* และคำสันสกฤตว่า *ไจตย* คำว่าเจดีย์ ในภาษาไทยมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายความว่า สิ่งก่อสร้างเป็นยอดแหลมเป็นที่บรรจุสิ่งที่มีพระธาตุเป็นต้น หรือจะสร้างเป็นซุ้มอยู่ติดกับเจดีย์เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปมา ฯลฯ

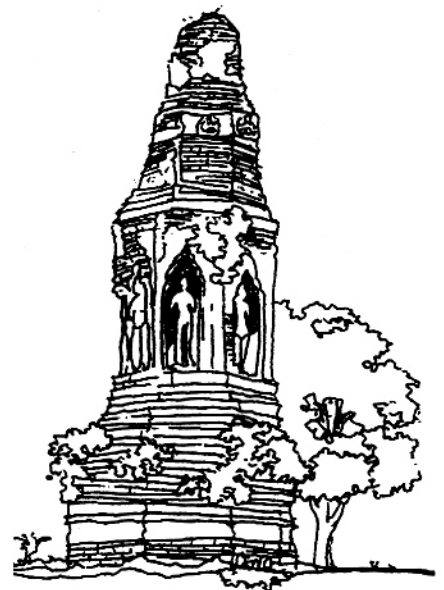
ตามประเพณีอินเดียแต่โบราณก่อนครั้งพุทธกาล ถ้าผู้ทรงคุณธรรมในศาสนา (ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงศาสนาพุทธจะเป็นศาสนาใด ๆ ก็ได้) ถึงแก่กรรมภาพลง เมื่อปลงศพแล้ว ย่อมเก็บอัฐิธาตุบรรจุไว้ในสถูป (ที่มักเรียกกันว่าเจดีย์) สร้างขึ้นตามกำลังของเจ้าภาพ มีตั้งแต่เพียงเป็นกองดินขึ้นไปจนถึงสร้างเป็นปึกแผ่นแน่นหนาโดยประณีตบรรจุไว้เป็นที่เคารพสักการะ

จากประวัติว่าด้วยการสร้างพุทธเจดีย์และอนุสาวรีย์จากหนังสือมูลเหตุการสร้างวัดในประเทศไทย ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงแสดงปาฐกถาในสถานสามัคยาจารย์สมาคม เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ กรมศิลปากรจัดพิมพ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔

จะถือว่าเจดีย์ใดเป็นองค์แรกไม่ได้ เพราะการสร้างสถูปหรือเจดีย์นี้มีมาแต่ก่อนครั้งพุทธกาล แต่ถ้าถามว่าเจดีย์ในศาสนาพุทธมีเจดีย์ใดเป็นองค์แรกนั้น ถูตามคัมภีร์อรุณกถาธรรมบทว่า พระพาหิย เป็นพุทธสาวกถูกโคชนถึงแก่กรรมภาพ พระพุทธองค์โปรดให้สร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุไว้ ดังนั้นจะถือว่าเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของพระพาหิย เป็นเจดีย์ในศาสนาพุทธองค์แรกได้หรือไม่ ไม่อาจยืนยัน

ประเภทของเจดีย์

ในสมัยพุทธกาลนั้น พวกที่นับถือพุทธศาสนานับถือแต่พระพุทธรูปกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธรูปและพระสงฆ์สาวก เป็นหลักของศาสนาเรียกว่าพวกนิกาย ๓ ว่า “พระไตรสรณคมน์” หากมีวัตถุอื่นเป็นเจดีย์ที่ตั้งเคารพในพระพุทธศาสนาไม่ บรรดาเจดีย์ในพุทธศาสนา นอกจาก

๒.

๒. เจดีย์ ๔ เหลี่ยม ปลายสมัยทวารวดี
ที่ลำพูน พุทธศตวรรษที่ ๑๖

ไตรสรณคมณ์ดังกล่าวมาแล้ว นอกนั้นเป็นของที่เกิดขึ้นภายหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วทั้งสิ้น

เจดีย์ในพุทธศาสนากำหนดแบ่งไว้เป็น ๔ อย่างคือ

- ก. ธาตุเจดีย์
- ข. บริโภคเจดีย์
- ค. ธรรมเจดีย์
- ง. อุเทสิกเจดีย์

ธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์ที่เกิดขึ้นภายหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว มีการแบ่งพระบรมธาตุไปบรรจุไว้ตามหัวเมืองต่าง ๆ ๔ ส่วน ตามหนังสือมหาปรินิพพานสูตร ได้แก่

๑. พระเจ้าอชาตศัตรู ได้นำไปบรรจุไว้ ณ เจดีย์เมืองราชคฤห์ อันเป็นราชธานีของแคว้นมคธ ในสมัยนั้น (ปัจจุบันเรียกราชะเดีย)

๒. กษัตริย์สัถยราช พระญาติวงศ์ของพระพุทธเจ้านำไปยังเมืองกบิลพัสดุ์ ปัจจุบันอยู่ในแขวงกุยยะ อยู่ในเนปาล (พระบรมธาตุส่วนนี้ได้รับการจัดแบ่งบางส่วนให้เมืองไทยในสมัยรัชกาลที่ ๕ และบรรจุประดิษฐานไว้ ณ สถูปบนบรมบรรพต วัดสระเกศ)

๓. กษัตริย์ลิจจวีรนำไปประดิษฐานยังเมืองเวสาลี เดิมนั้นเรียกว่าเพสาร์ห์

๔. กษัตริย์กุลิยะ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุลิ ได้นำไปยังเมืองอัลกัปปะ

๕. มหาพราหมณ์ ผู้ครองเมืองได้นำไปยังเมืองเวฐทัตตะ

๖. กษัตริย์โกสิยะ ได้นำไปยังรามคาม ปัจจุบันอยู่ในเนปาล

๗. มัลลกษัตริย์เมืองปาวา ได้นำไปเมืองปาวา (ปัจจุบันอยู่ในแขวงปัทะโธนะ)

๘. มัลลกษัตริย์เมืองกุสินารา ได้นำไปไว้ ณ เมืองกุสินารา (ปัจจุบันเรียกว่าแขวงกาเลีย)

บริโภคเจดีย์ คือเจดีย์ที่เกี่ยวเนื่องในองค์พระพุทธเจ้า ในมหาปรินิพพานสูตรได้กล่าวถึงพระอานนท์ทรงทูลต่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า ถ้าเสด็จดับขันธไปแล้ว พระสาวกและประชาชนจะพากันว่าแห้ว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงพระกรุณาอนุญาตให้สร้างสังเวชนียสถานไว้ ๔ แห่ง สำหรับพุทธสาวกเหล่าใดที่ใครจะเห็นพระองค์จะได้พากันไปปลงธรรมสังเวช ณ สถานที่ ๔ แห่งนั้นคือ

ที่ประสูติ

ที่ตรัสรู้

ที่ประทานปฐมเทศนา

ที่ปรินิพพาน

ฉะนั้น สังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่งนี้จึงเป็นบริโภคเจดีย์ โดยพระบรมพุทธานุญาต และยังมีบริโภคเจดีย์ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ในการถวายพระเพลิง

๓.

๓. พระกรันท์ทองคำบรรจุพระบรม
สารีริกธาตุ พบที่วัดมหาธาตุ
พระนครศรีอยุธยา

พุทธศักราชอีก ๒ แห่ง ตามตำนานปรากฏใน หนังสือปฐมสมโพธิ คือกษัตริย์เมืองบิณฑลวันไปขอพระบรมธาตุจาก ๔ กษัตริย์ จึงได้แต่พระอังคารที่ถวายพระเพลิงไปบรรจุไว้ ณ เมืองบิณฑลวัน (ปัจจุบัน รุปรุระ) และโทณพราหมณ์ผู้แบ่งพระบรมธาตุ ได้นำพระนางทองที่ดวงพระบรมธาตุไปสร้างพระสถูปบรรจุไว้ ณ เมืองกุสินารา จึงทำให้เกิดบริภคเจดีย์เป็น ๖ แห่งดังที่ได้บรรยายมา

ธรรมเจดีย์ ธรรมเจดีย์ไม่มีในตำนานศาสนา แต่มีปรากฏเกี่ยวกับโบราณวัตถุ ซึ่งนำมาเป็นข้อสันนิษฐานได้ว่าคงจะอาศัยพระพุทธรูปหรือพระพุทธรูปแสดงแก่เหล่าสาวก ก่อนเสด็จเข้าปรินิพพานว่า พระธรรมจะแทนพระองค์ต่อไป

ในสมัยพระเจ้าอโศกก็มีการจารึกพระธรรมลงบนเสาคิน เป็นเครื่องประกาศเกียรติคุณของพุทธศาสนา และเข้าใจว่าในสมัยหลังพุทธกาลประชาชนจะไปแสดงการปลงธรรมสังเวช ณ สังเขปนียสถานต่าง ๆ ในอินเดีย ได้ยากเพราะหนทางไกล จึงมักเลือกเอาพระธรรมที่เป็นหัวใจศาสนาจารึกเป็นที่ระลึกถึงพระพุทธเจ้า เช่น คาถาแสดงอริยะสัง

“เยธมมา เหตุปปปภา
เตสํ เหตุ ตถาคโต (อาท)
เตสจ โย นิโรธ จ
เอวํ วาที มหาสมโน”

“ธรรมทั้งหลายมีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคตได้ตรัสถึงเหตุเหล่านั้น เมื่อสิ้นเหตุเหล่านั้นจึงดับทุกข์ได้” พระมหาสมณะมีวาทีตรัสสอนเช่นนี้เสมอ

พระธรรมเจดีย์เช่นนี้ แต่ครั้งศาสนาพุทธเข้ามาประดิษฐานในประเทศไทย ณ นครปฐม ก็พบจารึกเหล่านี้จำหลักอยู่บนแผ่นหิน ฐานพระธรรมจักรฐานพระพุทธรูป และแผ่นอิฐเผาไฟเขียนคาถาอริยะสัง ๔ ครั้นเมื่อถึงสมัยเขียนพระธรรมวินัยเป็นตัวอักษรและมีจารึกเป็นหลักฐานแล้ว ก็นับถือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ว่าเป็นธรรมเจดีย์ด้วย ในเมืองไทยยังถืออีกว่าการสร้างพระธรรมเป็นเครื่องช่วยให้ได้บุญขึ้นสวรรค์อีกด้วย เช่น นิยมสร้างพระธรรม ๗ คัมภีร์

อุเทสิกะเจดีย์ เป็นการสร้างขึ้นโดยมีเจตนาอุทิศต่อพระพุทธเจ้า มิได้กำหนดว่าเป็นอะไร แต่มีให้เกี่ยวเนื่องกับธาตุเจดีย์หรือบริภคเจดีย์หรือธรรมเจดีย์เป็นใช้ได้ การสร้างพระพุทธรูปก็เป็นอุเทสิกะเจดีย์ การสร้างพระพิมพ์จะด้วยโลหะหรือดินเผาที่เป็นอุเทสิกะเจดีย์ เช่นกัน

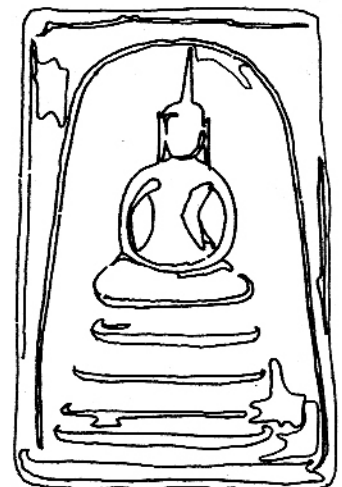
ประเพณีแต่ครั้งพุทธกาล พระสาวกจัดอาสนะไว้รับเสด็จพระพุทธเจ้า ในเวลาเสด็จไปโปรดสัตว์ ณ ที่นั้น เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วจึงสร้างพุทธบัลลังก์ไว้เป็นที่สักการบูชา เรียกว่า อาสนบูชา อาสนบูชาจึงเป็นอุเทสิกะเจดีย์แต่นั้นมา และคติความเชื่อถืออย่างนี้ได้มีมาถึงสมัยพระเจ้าอโศก การสร้างรูปเคารพยังไม่สร้างเป็นองค์พระพุทธเจ้า แต่สร้างเป็นรูปอาสนบูชาแทนฐานชุกชีในโบสถ์ของไทย แต่เดิมก็เป็นอาสนบูชา ภายหลังสร้างพระพุทธรูปซ้อนขึ้นไป จึงกลายเป็นสร้างอาสนบูชาและรูปพระปฏิมาซ้อนกัน

๔.

๔. แผ่นศิลา จารึกอักษรพระธรรมคาถาเยธมมา

๕. พระเครื่องดินเผา ถือเป็นอุเทสิกะเจดีย์ชนิดหนึ่ง

๕.

เจดีย์องค์แรกในสยาม

จากหลักฐานที่กล่าวไว้ในหนังสือมหาวงศ์หรือพงศาวดารลังกา ได้กล่าวถึงพระเจ้าอโศกมหาราชรวบรวมพระบรมธาตุพระธรรมวินัยต่างๆ และทรงส่งสมณทูตประกาศศาสนาไปยังที่ต่าง ๆ ได้ส่งพระเถระ ๒ รูปคือพระโสณเถระและพระอุตตระมายังสุวรรณภูมิประเทศ ซึ่งเชื่อกันว่าอาณาจักรสุวรรณภูมิอยู่ที่นครปฐม เพราะเจดีย์พระปฐมองค์เดิมก่อนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงปฏิสังขรณ์ ได้โปรดเกล้าฯ ให้จำลององค์เดิมไว้ ณ ลานพระเจดีย์ องค์พระปฐมก็มีรูปสี่เหลี่ยมเป็นเจดีย์แบบสาญจีที่สร้างสมัยพระเจ้าอโศก ณ ประเทศอินเดีย ส่วนปรากฏที่อยู่นั้นเจดีย์เป็นของสร้างในสมัยหลัง

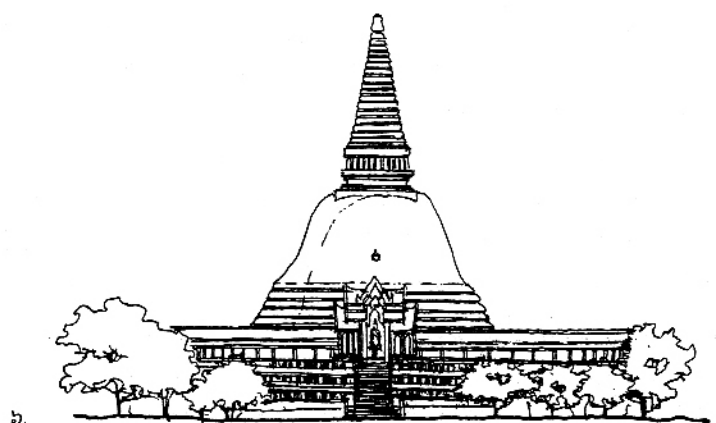
ที่นครปฐมนี้มีการสร้างวัดใหญ่ ๆ อยู่หลายวัด เช่น วัดพระงาม วัดพระเมรุ ฯลฯ และศิลปะวัตถุต่าง ๆ ก็มีต่อเนื่องจนถึงสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๐ เช่น ศิลปะสมัยทวารวดีซึ่งเป็นศิลปะร่วมสมัยกับศิลปะสมัยคุปตะของอินเดีย แสดงว่าการติดต่อต้องมีต่อเนื่องกันมาอย่างไม่ขาดระยะ นอกจากนี้ยังได้ขุดพบหลักฐานสมัยอมราวดีของอินเดียในพุทธศตวรรษที่ ๗-๙ ที่เมืองอู่ทอง ก็เป็นข้อยืนยันได้อีกอย่างหนึ่งว่าต้องมีชาวอินเดียเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก่อนพุทธศตวรรษที่ ๗ ทำให้น้ำหนักที่กล่าวถึงอาณาจักรสุวรรณภูมิในพุทธศตวรรษที่ ๓ จึงมีมากขึ้น

การบรรจุสิ่งของในเจดีย์นั้น ส่วนใหญ่บรรจุพระบรมธาตุ ที่เรียกว่า พระบรมสารีริกธาตุ พระบรมสารีริกธาตุในประเทศไทยก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ ลักษณะเป็นเหมือนหิน เพราะถือตามแบบลังกา ในลังกามีคัมภีร์เขียนบอกลักษณะพระบรมธาตุและธาตุสาวกไว้อย่างพิสดาร และเชื่อว่าหาได้ในลังกาเพียงแห่งเดียว เพราะลังกาถือว่าตนเองได้รับมาโดยตรงจากอินเดีย

ครั้นถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ ๕ ลอร์ดมาควิสเคอตัน อุปราชอังกฤษประจำอินเดีย ขุดพบพระบรมธาตุที่เมืองกบิลพัสดุ์ มีจารึกบอกว่าเป็นของพวกศากยวงศ์ พระบรมธาตุที่ขุดได้เป็นกระดูกธรรมดา จึงเป็นข้อตรงกันข้ามกับพระบรมสารีริกธาตุที่เชื่อถือตามแบบลังกามาแต่เดิมหมดทั้งสิ้น

เจดีย์นอกเหนือจากนั้นก็บรรจุพระธรรม พระพุทธรูป และสิ่งของอื่น ๆ โดยถือว่าเป็นพุทธบูชาอย่างหนึ่ง

๖. พระปฐมเจดีย์ ศิลปะสถาปัตยกรรม สมัยรัชกาลที่ ๔ สร้างครอบบนฐานสถูปเดิมของสมัยทวารวดี

๗.

๗. ปรางค์วัดมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี
สมัยอู่ทอง เป็นพุทธสถาปัตยกรรม
อีกประเภทหนึ่งในสยามประเทศ

ปรางค์

ปรางค์ก็เป็นเจดีย์แบบหนึ่ง เพราะปรางค์เป็นสถูปหรือเจดีย์ที่บรรจุ
อัฐิ คำว่าสถูปเป็นคำทั้งบาลีและสันสกฤต ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันคือ
สิ่งก่อสร้างซึ่งก่อไว้สำหรับบรรจุของศรัทธา มีกระดูกแห่งบุคคลที่นับถือเป็นต้น
บาลีเรียก **สถูป** สันสกฤตเรียก **สถูป**

พระปรางค์บางองค์ในประเทศไทยสร้างเป็นรูปปรางค์บรรจุพระบรม
สารีริกธาตุ เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเมืองพิษณุโลก การสร้างปรางค์เช่นนี้เป็นคตินิยม
ตามอิทธิพลที่มีอยู่แล้วในดินแดนนั้น หรือการสร้างปรางค์บางองค์ในเมือง
สุโขทัยที่ยอดปรางค์ทำเป็นเจดีย์ เช่นที่วัดมหาธาตุสุโขทัย หรือปรางค์บาง
องค์ที่วัดมหาธาตุและวัดไชยวัฒนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความแตกต่างระหว่างสถูปกับเจดีย์

สถูป คือที่บรรจุอัฐิที่ศรัทธาหรือสิ่งอื่นที่ศรัทธา

เจดีย์ คือที่บรรจุอัฐิที่ศรัทธาหรือสิ่งอื่นที่ศรัทธา

ดังนั้น ทั้ง ๒ คำนี้จึงมีความหมายเหมือนกัน

สถูปเป็นภาษาสันสกฤตเรียกว่า **สถูป** ไทยไม่ออกเสียง ต. แต่ออก
เสียง ถ. บาลีเรียก **สถูป**

เจดีย์ ภาษาบาลีเรียก **เจดีย์** สันสกฤตเรียก **เจดีย์** ตามความหมาย
ก็เป็นทีที่เข้าใจกันว่าเป็นที่บรรจุอัฐิธาตุหรือสิ่งที่ศรัทธา แต่ความหมาย
โดยเฉพาะของเจดีย์ที่คนไทยเข้าใจกันนั้นจะต้องมียอดแหลม ถ้ายอดไม่แหลม
ไม่เรียกเจดีย์

สถาปัตยกรรมในอินเดีย

พม่า ลังกา จีน ลาว เขมร ญวน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ญี่ปุ่น อิเบต เกาหลี ล้วนสร้างเจดีย์ไว้สักการะตามแบบอย่างอินเดีย

เจดีย์และสถาปัตยกรรมในอินเดียเป็นรูปเป็นร่างเริ่มมีสมัยแรกในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พุทธศตวรรษที่ ๓ รูปลักษณะของเจดีย์เป็นทรงโอคว่ำ มีรั้วล้อมรอบ ประติรูปทำล้อเครื่องไม้ในสมัยนั้น ๆ ที่ยอดทำเป็นบัลลังก์ ปักฉัตร บัลลังก์นั้นทำรั้วล้อมรอบ ซึ่งลักษณะรั้วเป็นเช่นเดียวกับรั้วที่ล้อมรอบเจดีย์ เจดีย์เช่นนี้เรียกว่า เจดีย์แบบ *สาญจี* สร้างอยู่กลางแจ้ง และมีอีกแบบหนึ่งที่สร้างอยู่ในถ้ำเรียกว่า *ถ้ำเจดีย์สถาน* เจดีย์ในถ้ำเจดีย์สถานนั้น ตั้งอยู่บนฐาน ๔ เหลี่ยม ๓ ชั้น จำหลักรั้วล้อมรอบบัลลังก์ ปักฉัตร บัลลังก์นั้นส่วนล่างเล็กและค่อย ๆ ใหญ่ขึ้น ส่วนมากซ้อนกันอยู่ ๕ ชั้น

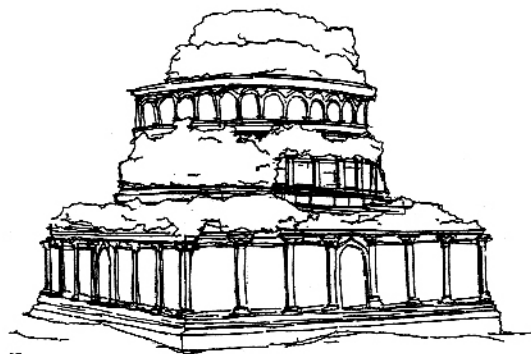
เจดีย์สมัยคันธารราฐ เป็นเจดีย์อินเดียพุทธศตวรรษที่ ๕-๑๐ ลักษณะเจดีย์เช่นเดียวกับสมัยพระเจ้าอโศก แต่ปักฉัตรซ้อนกัน ๕ ชั้น และมีชุมจรรนำอยู่ทางด้านหน้า ชุมจรรนำทำแบบชุมประตูทางเข้าถ้ำเจดีย์สถานสมัยพุทธศตวรรษที่ ๓

เจดีย์สมัยมอรา (พุทธศตวรรษที่ ๖-๙) เป็นเจดีย์อินเดียอีกแบบหนึ่ง สร้างอยู่บนฐาน ๓ ชั้น ชั้นที่ ๓ ที่เป็นยอดทำเป็นรูปครึ่งวงกลม ที่ยอดรูปครึ่งวงกลมนี้นำเป็น ๔ เหลี่ยมสอปปลายเข้าหากัน ส่วนปลายยอดสุดทำแหลมมนขึ้นไป

เจดีย์สมัยอมราวดี (พุทธศตวรรษที่ ๗-๙) เป็นศิลปะทางทิศเหนือของอินเดีย เจดีย์ตั้งอยู่บนฐาน มีบัลลังก์เหนือองค์ระฆัง บนบัลลังก์ปักเสา ๔ เหลี่ยม ๔ ต้น ยอดเสามีรูปธรรมจักรครึ่งวงกลมวางอยู่บนเสาทั้ง ๔ ด้าน ที่องค์ระฆังสลักลายรูปวงมาลัยล้อมประดับอยู่โดยรอบ

เจดีย์สมัยคุปตะ เป็นเจดีย์อีกแบบหนึ่งของอินเดีย เป็นศิลปะที่เจริญสูงสุดของอินเดียในพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๕ เจดีย์สมัยนี้มีชุมจรรนำอยู่ทั้ง ๔ ด้าน ยอดเจดีย์ทำเป็นยอดแหลมแต่อยู่ในทรงของฉัตรลดหลั่นกันลงไป และมีเจดีย์ทรงเหลี่ยมสูงที่ยอดเป็นเจดีย์กลม ได้แก่เจดีย์มหาโพธิ์ที่พุทธคยา

เจดีย์สมัยหลังคุปตะ (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๕) เจดีย์แบบนี้เหมือนกับสมัยคุปตะ แต่บัลลังก์ทำย่อเหลี่ยมเหมือนกับเจดีย์ทั่ว ๆ ไปทางภาคตะวันออกไกล

๔. ทรางสถาปัตยกรรมสมัยคันธารราฐของอินเดีย มีสี่เหลี่ยม ๔ เหลี่ยม รับองค์ระฆังกลม

เจดีย์ในเอเชีย

เจดีย์พม่า ที่เรียกว่าเจดีย์พม่านั้น เพราะพม่าได้รับอิทธิพลจากมอญ เจดีย์มอญเป็นเจดีย์ยอดกลมซ้อนบนฐาน ๔ เหลี่ยม เจดีย์ที่สร้างอยู่บนพื้นราบ ส่วนมากเป็นเจดีย์ที่สร้างฐานกว้างผายออก เช่น เจดีย์แบบชเวดากองที่ย่างกุ้ง

เจดีย์ลังกา เป็นเจดีย์ที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย มีบัลลังก์ ยอดทำ ปล้องไฉนเป็นชั้น ๆ ซ้อนกันขึ้นไป และมีปลีต่อยอด เจดีย์ลังกามีอายุตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ ๓ เป็นต้นมา

เจดีย์จีน มีหลายแบบหลายอย่าง สร้างตามราชวงศ์ต่าง ๆ ที่ ครอบครองประเทศจีน เจดีย์แบบจีนนี้ได้เข้าสู่ประเทศจีนพร้อมกับศาสนาพุทธ ในพุทธศตวรรษที่ ๕ เจดีย์จีนนั้นสร้างด้วย อิฐ ไม้ หิน เป็นรูปต่าง ๆ กัน เช่น กลม ๔ เหลี่ยม หรือหลายเหลี่ยม

เจดีย์ลาว เจดีย์ลาวนั้นฐานทำเป็น ๔ เหลี่ยม เรือนธาตุทำซ้อนเป็น เหลี่ยม ปล้องไฉนก็เป็นเหลี่ยม ตัวอย่างเจดีย์ลาวที่ดีคือพระธาตุหลวง เมือง เวียงจันทน์

เจดีย์เขมร เจดีย์เขมรสร้างเป็นเจดีย์กลมทรงเครื่อง แต่ทรงสูงกว่า เจดีย์ไทย ได้รับอิทธิพลจากเจดีย์ในประเทศไทย

เจดีย์ญวน มีรูปสัณฐานเช่นเจดีย์และถะของจีน เพราะญวนได้รับ อิทธิพลจากจีน

เจดีย์อินโดนีเซีย เจดีย์อินโดนีเซียนั้นต้องเรียกว่า เจดีย์ชวาจะ เหมาะกว่า เพราะเกาะชวาในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๐ เป็นอาณาจักรศรีวิชัย เป็นเจดีย์ทรงกลมตั้งอยู่บนฐาน มีบัลลังก์และยอด และมีการสร้างเจดีย์อยู่บน ยอดของอาคาร เจดีย์นั้นจะสร้างอยู่บนชั้นของหลังคาแต่ละชั้น ดูแล้วคล้าย เป็นกลุ่มของเจดีย์ที่ตั้งอยู่บนฐานสูง

เจดีย์มาเลเซีย ไม่มีการสร้างเป็นชั้นเป็นอัน เพราะมาเลเซีย ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม พวกที่นับถือศาสนาพุทธมีน้อย มาก

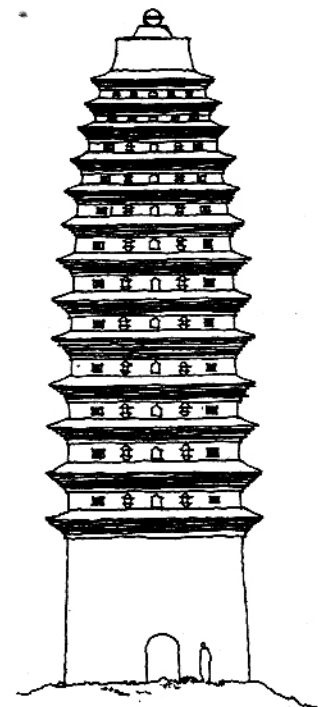
เจดีย์ญี่ปุ่น เจดีย์ญี่ปุ่นมีลักษณะเช่นเดียวกับเจดีย์จีน เพราะ ศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศญี่ปุ่นโดยผ่านจากจีน สมัยราชวงศ์ถัง พุทธศตวรรษ ที่ ๑๑

เจดีย์ทิเบต เจดีย์แบบทิเบตได้รับอิทธิพลจากอินเดีย เรียกเฉพาะว่า ดันโจ เจดีย์ทิเบตตั้งอยู่บนฐานซ้อนเป็นชั้น ๆ องค์ระฆังนั้นที่ฐานสอบ ปลายบนใหญ่ และยอดทำเป็นปล้องไฉนซ้อนเป็นชั้น ๆ

เจดีย์เกาหลี เป็นเจดีย์ที่มีลักษณะของจีน เพราะเกาหลีได้รับอิทธิพล ทางด้านศาสนาพุทธจากจีน

๙.

๑๐.

๙. เจดีย์แบบพม่า ไม่มีบัลลังก์รับยอด

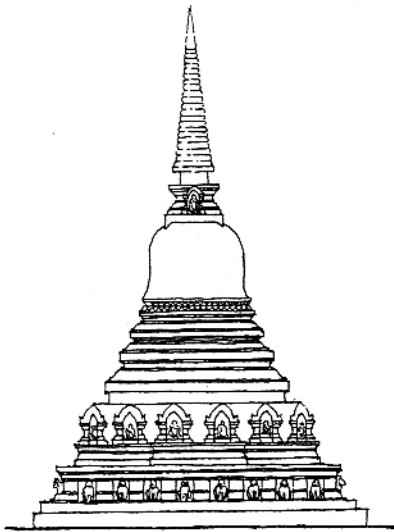
๑๐. "ถะ" แบบจีน สมัยถึง ประมาณ พุทธศตวรรษที่ ๑๐

เจดีย์ในงานสถาปัตยกรรมไทย

เจดีย์ที่พบในประเทศไทยนั้นพบตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑ ยกเว้น
เจดีย์ที่นครปฐม ศิลปะในประเทศไทยแบ่งเป็นสมัยต่าง ๆ ได้ ๔ สมัยคือ

๑. สมัยทวาราวดี
๒. สมัยศรีวิชัย
๓. สมัยลพบุรี
๔. สมัยเชียงแสน
๕. สมัยสุโขทัย
๖. สมัยอู่ทอง
๗. สมัยอยุธยา
๘. สมัยรัตนโกสินทร์

โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยเชียงแสนลงมาถือว่าเป็นศิลปะสถาปัตยกรรม
ของไทย เจดีย์ของศิลปะแต่ละสมัยมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ซึ่งเจดีย์ของ
แต่ละสมัยก็ยังมีจำแนกออกไปเป็นอีกหลายชนิด

๑๑.

วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง

ในประเทศไทยนี้ไม่จำกัดตายตัวลงไป ที่พบแล้วมีสร้างด้วยศิลาแลง
หิน อิฐ ดินเผาไฟ โลหะ เงิน ทอง ทองแดง สำริด หินมีค่า (แก้ว) หวาย ฯลฯ
โดยเฉพาะการสร้างด้วยหยาวยังมีสร้างอยู่ทุก ๆ ปี จนกระทั่งปัจจุบัน การ
ก่อสร้างเจดีย์ด้วยหยาวยังมีอยู่เป็นประเพณีอยู่ คือ การก่อพระเจดีย์ทราย

๑๒.

๑๑. รูปแบบเจดีย์อย่างไทยที่วัดพระแก้ว
เมืองกำแพงเพชร พุทธศตวรรษที่ ๒๐

๑๒. เจดีย์ทรงกลม วัดเดิม จังหวัดอยุธยา
สมัยอู่ทอง-อยุธยา ก่ออิฐฉาบปูน